

กาลเทศะ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๕๓

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

มันเป็นปัญหาตัวเอง ปัญหานี้มันเป็นปัญหาที่เขาไอนั้นกันเองง..

ถาม : ๑๔๘. ผมภavanaพุทโธ ตามที่หลวงพ่อดีเคยกล่าวแนะนำไว้ มีอยู่วันหนึ่ง ขณะที่ผมกำลังขับรถอยู่ ก็ยังภavanaพุทโธอยู่ บังเอิญตาเหลือบไปเห็นผู้หญิงเข้า ในขณะที่นั้นกลับมีภาพหลวงปู่มั่นท่านยืนอยู่ เป็นภาพที่ชัดเจนในความรู้สึก หลังจากนั้นกลับมีภาพของฟันซี่หนึ่งปรากฏขึ้นมาอย่างชัดเจน แต่ผมเองก็ยังขับรถอยู่ เหตุที่เป็นอย่างนี้เกิดขึ้นเพราะอะไรครับ และมีความหมายว่าอย่างไรครับ

หลวงพ่อดี : เห็นไหม นี่เขาถามมา ปัญหานี้มันเป็นปัญหาหญาปากคอก

หญาปากคอกคือเวลาเราภavanaไป อย่างเช่นเราไปวัด หรือไปที่ไหนแล้วเรามีความซาบซึ้งใจกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นี่มันจะเกิดปัญหานี้..

อันนี้เวลาเราภavanaพุทโธๆ ไป เราภavanaพุทโธอยู่ใช่ไหม แล้วเราไปเห็นภาพที่แบบว่า มันเป็นสิ่งเขาเรียกว่า “ตรงข้ามกัน” นี้ระหว่างเพศตรงข้าม พอเราไปเห็นสิ่งนั้นปั๊บจิตใจเราก็กระเพื่อม แต่ด้วยบุญอำนาจวาสนา มันก็ทำให้เราเห็นเป็นภาพหลวงปู่มั่นขึ้นมาได้

ความที่เห็นเป็นภาพหลวงปู่มั่น นี่ฟังนะ มันต่อเนื่องง.. พอมีภาพหลวงปู่มั่นขึ้นมาในภavnันั้นปั๊บ ก็เห็นฟันซี่หนึ่งขึ้นมา... เห็นฟันซี่หนึ่งนี่มันเป็นเห็นกายใช่ไหม เพราะเห็นกายนี้จะเห็นทั้ง โครงสร้างก็ได้.. เห็นอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งก็ได้..

นี่เขาเห็นฝันซึ่งหนึ่งเข้ามา และขณะที่เข็บรลอยู่... ไซ้ ! ขณะเข็บรลอยู่เนึนะ เราคิดว่าเราต้องนั่งปกติ เวลาเรากำหนดพุทโธแล้วจิตเราสงบเป็นปกติ เราจะเห็นภาพต่างๆ ... แต่เราเคลื่อนไหวอยู่ เราเข็บรลอยู่ ขณะที่เข็บรลอยู่เราต้องควบคุมรล การควบคุมรลมันเป็นสติปัญญาอันหนึ่ง แต่ขณะที่เรากาวนาไปด้วย.. เห็นไหม ถ้าประสาเรา เราจะบอกว่ “เพราะเหตุนี้มันเลยไม่มีอุปทานง... มันไม่มีการสร้างภาพง” มันเกิดตามความเป็นจริงไซ้ไหม

แต่ถ้าเรานั่งอยู่เฉยๆ เราคิดอย่างไร เนึเรานั่งอยู่โดยปกติเราไม่ได้รับผิชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ถ้าเรารับผิชอบอยู่ คือเราเข็บรลอยู่ เราต้องควบคุมรล ถ้าไม่ควบคุมรลก็ จะเกิดอุบัติเหตุ ฉะนั้นเราจะไปคิดสิ่งใดซ็อน มันไม่มี

ฉะนั้นสิ่งใดที่เกิดขึ้นมา เราถึงบอกว่ามันเป็นความสะอาดบริสุทธิ์ที่เกิดขึ้นมา ในขณะนั้น และในขณะนั้นมันเกิดขึ้นมาด้วยกำลังของจิต แล้วด้วยกำลังของจิตพอเกิดขึ้นมาแล้วเห็นสภาพเป็นหลวงปู่มัน เฉพาะภาพเพศตรงข้ามกับภาพหลวงปู่มัน เห็นไหม เพราะเราเคารพหลวงปู่มัน เพราะหลวงปู่มันก็เหมือนมาเตือนสติ หลวงปู่มันก็เป็นตัวแทนของสติง !

เราเห็นภาพเพศตรงข้าม จิตใจเราก็จะว่ว่นไปกับเขา หลวงปู่มันมาก็เป็นตัวแทนของธรรมะ.. ตัวแทนของธรรมะก็เตือนสติเราว่ “เอ็งกำหนดพุทโธอยู่นะ ! เอ็งกำหนดพุทโธอยู่.. แล้วเอ็งทำไมไปเห็นภาพอย่างนั้น !” เห็นไหม มันเป็นการเตือนสติ มันเหมือนเป็นภาพนิมิตง

แล้วพอเห็นภาพหลวงปู่มันปั๊บ ก็ จะเห็นเป็นฝันซึ่งหนึ่ง แล้วเหตุนี้มันเกิดขึ้นมาได้ว่อย่างไร... เนึเขาถามนะ

ถาม : เหตุนี้มันเกิดขึ้นมาได้ว่อย่างไร... และมีความหมายถึงว่ไรครับ

หลวงพ่อ : วันหลังนี้ต้องยกธงขาวแล้วละ ว่ไรๆ ก็ จะถามหมดเนึไม่ไหวแล้ว ว่ไร ก็ จะถามทุกว่อย่าง มันก็ไม่ไหวนะ...

เหตุที่มันเกิดขึ้นมานี้ ก็คือปัจจุบันจิตมันเกิดขึ้นมาอย่างนั้น ! ความหมายก็คือเป็นธรรมะเตือนง ! ธรรมะเตือน เห็นไหม

ถ้ากรณีอย่างนี้ พอพูดถึงกรรมมะเดือน นี่หลวงตาเวลาท่านเดินจงกรมอยู่ เห็นไหม เวลาท่านเดินจงกรมอยู่ “โอ๊ย... จิตนี้ทำไมสว่างไสว.. จิตนี้มันส่องใส.. จิตนี้ทำไมมันมหัศจรรย์นัก” ท่านบอกว่่านั่นล่ะท่านคิดไปแล้ว แล้วกรรมมะเดือน เห็นไหม สิ่งที่สว่างไสวเกิดจากอะไร.. ความสว่างไสวมันต้องมีที่มาที่ไปสิ ! ความสว่างไสวมันมาจากฟ้าเหรอ..

“ความสว่างไสวเกิดจากจุดและต่อมของจิต.. คือพลังงานของจิตที่มันออกไปสว่าง”

อันนี้ก็เหมือนกัน แล้วมันคืออะไรล่ะ เรากำหนดพุทโธอยู่นะ..

อันนี้เราจะบอกว่า โยมนี้มีบุญมาพอสมควร เหมือนกับเราไปบนถนนไง เราเกิดอุบัติเหตุ เช่นเราเดินบนถนนไปเจอท่อที่เขาเปิดอยู่ แล้วเราไม่รู้ เราจะก้าวข้ามท่อนั้นไป แล้วมีคนบอก “ท่อ ! ท่อ ! ท่อ ! อย่าก้าวไป !”

อันนี้มันเหมือนกัน แต่ไอ้ที่ว่า ท่อ ! ท่อ ! นี่คนเขาเตือนเรา เพราะคนที่นั่นเขารู้ว่าท่อมันไม่ได้ปิดใช่ไหม ไอ้เราเป็นคนต่างถิ่นเดินไปเราไม่รู้หรอก เราอาจจะตกท่อนั้นได้ แต่คนในพื้นที่ เห็นคนเดินมาเขาสงสาร เขาบอกว่า “นี่ท่อนะ อย่าเดินผ่านไป” นี่คนอื่นเตือน.. แต่สิ่งที่เห็นนี้กรรมมะเดือน ! กรรมมะเดือน เห็นไหม กรรมมะเดือนคือเรากำหนดพุทโธ พุทโธ พุทโธ นี่กรรมมะเดือน ! พอเตือนแล้วก็เห็นเป็นภาพหลวงปู่มันขึ้นมา

จริงๆ แล้วเราพิจารณา เราอยากจะเจอบ้างแต่เราไม่เจอหลวงปู่มันนะ โยมนี้เจอแล้วยังมาถามว่านี่อะไร.. เราพิจารณานะนี่ อยากจะเจอบ้าง เจออย่างนี้ประสาเราว่า เจออย่างนี้มันเหมือนกับความรู้สึกใจ มันวูบเดียว ! ไม่ใช่เหรียญหลวงปู่มันนี่จะได้แขวนไว้แขวนไว้ไปเลยเหรียญหลวงปู่มันใช่ไหม ไอ้ที่มันเจอด้วยอารมณ์ ด้วยความเห็นภาพ นี่เตือนแป๊บเดียวเพราะจิตมันเร็วมากใช่ไหม แล้วภาวนานี้มันเจอขึ้นมันก็เตือน เตือนว่านี่คิดผิดแล้วนะ ! คิดผิดแล้ว ! พอคิดผิดปั๊บ พอสติมันมาได้แล้วนี่ก็ปรากฏพินชี้หนึ่งขึ้นมาเลย

ให้เราเทียบตรงนี้.. แล้วก็เทียบเวลาจิตเราสงบ.. ถ้าจิตเราสงบแล้วจิตเห็นกายมันเห็นอย่างนี้ ถ้าจิตไม่สงบนะมันเป็นสามัญญ์สำนึก มันเป็นความคิด ! ความคิดนี้ประสา

เราว่าความคิดมันเป็นสัญญา มันไม่มีความรู้สึก.. ไม่มีความรู้สึกจนแปลกใจเลย ! พอตัวเองไปเจอเองนะก็ว่า “มันคืออะไรครับ.. แล้วมันหมายความว่าอย่างไรครับ”

นี่ไปเจอเองนะ ! ไปเจอมันเองเพราะมันไม่ใช่สัญญาไง ถ้าเป็นสัญญานะไม่ต้องการใครเลย ทำไม่เหรอ ก็กูกิดเองแล้วจะต้องไปตามใครล่ะ.. ก็กูกิดขึ้นมาเอง มันก็ไม่สงสัยใช่ไหม แต่ที่นี่มันเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นที่เราไม่เข้าใจเลย แล้วนั่นคืออะไร.. คือสภาวะธรรม เป็นสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นหนหนึ่ง แล้วโยมไม่ต้องไปฝึฝืน โยมไม่ต้องไปอยากได้อะไรนี่.. นี่สังขธรรมเป็นอย่างนี้.. สังขธรรมควบคุมไม่ได้ ! สังขธรรมสร้างไม่ได้ ! มาแต่เหตุ.. เหตุผลที่สมควร !

“เหตุที่ดี.. สติที่ดี.. กำบริกรรมที่ดี” เหตุที่ดี ! ถ้าเรามีเหตุมีผลสมควรแล้วนี่มันจะไปโดยเหตุเลย “ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ” อย่างที่พระอัสสชิบอกพระสารีบุตรไง พระพุทธเจ้าสอนอะไร.. พระพุทธเจ้าสอนว่า ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ ! และ.. พระพุทธเจ้าสอนให้ไปแก้ที่เหตุมัน ! ไปแก้ที่เหตุมัน !

อันนี้ก็เหมือนกัน เราพุทธโง่ๆ นี่มันเป็นเหตุ ! เราพุทธโง่ เราตั้งสติอยู่นี่มันเป็นเหตุ ! พอเป็นเหตุ.. นี่เหตุผลมันสมควรขึ้นมาแล้วมันกระทบพอดี เหตุผลอันสมควรนี่มันมีเหตุมีผลไง พอเราไปมองเห็นผู้หญิงเข้า เพราะเราพุทธโง่อยู่แล้วพอเห็นผู้หญิง.. เพราะพุทธโง่ๆ นี่เป็นธรรม แล้วเราไปมองเห็นผู้หญิงเข้า มันก็เหมือนกับเหรียญสองด้าน เราทำอยู่ด้านหนึ่ง.. กิเลสมันจะชักนำไปอีกด้านหนึ่ง..

สิ่งที่เป็นบุญนี้ภาพหลวงปู่มันเกิดเลย.. เกิดเตือนสติเลย เหมือนกับสิ่งที่เกิดขึ้นมันจะยึดกันทันที มันเปลี่ยนอารมณ์ทันที พอเปลี่ยนอารมณ์ทันทีไปเห็นภาพหลวงปู่มันปั๊บ.. พอเห็นภาพหลวงปู่มัน เราก็รู้อยู่แล้วว่าหลวงปู่มันเป็นหลวงปู่ เป็นครูบา เป็นอาจารย์ใหญ่ของพวกเรา เราก็เคารพไหว้ใหม่ พอเคารพปั๊บ จิตมันสะเทือนปั๊บนี้เกิดเป็สภาวะเห็นกาย เห็นฟันซี่หนึ่ง แล้วเห็นฟันอย่างนี้ละ มันจะขนพองสยองเกล้า มันจะสะเทือนหัวใจ

ทำเอาตัวเองงงเลยนะว่านี่คืออะไร เราจะบอกว่าเป็นสัมพลัน ! แล้วพอจะเอาจริงเอาจริงขึ้นมาแล้วมันก็ไม่ได้แบบนี้ เวลาไม่ได้ตั้งใจนี่มันมา เวลาจะเอาให้ดีเลยนะ

อดเลย ไม่ได้กินหรอก.. กูจะบอกว่ากูอิจจานาคูเลยนี่ ! แล้วมันก็ผ่านไปแล้ว.. นี่คือการ
ประสบการณ์ครั้งหนึ่งในชีวิต ในการภาวนา..

นี่ใจปรียติ -ปฏิบัติ ปฏิบัติคือประสบการณ์ของจิต จิตมันได้พัฒนาการมา
แล้วเราเข้าไปเห็นไปรู้.. มันเหมือนกับเราทำงาน อย่างการฝึกงานเราทำงานสิ่งใด
ประสบความสำเร็จขั้นหนึ่ง เราจะบอกว่าเราทำได้ขั้นหนึ่ง ขั้นหนึ่งขั้นนั้นก็จบแล้ว แต่
ชีวิตเรายังอยู่นะ.. กิเลสเรายังอยู่นะ.. ความรู้สึกเรายังอยู่นะ.. ยังจะต้องทำต่อไป ฉะนั้น
ประสบการณ์ต้องทำต่อไป !

เวลาไปถามหลวงตาว่า “ถูกไหม”

“ถูก !”

“แล้วทำอย่างไรต่อไป”

“ก็ซ้าลงไปไง ! ซ้าไปที่แก่นั่นล่ะ ! ซ้าไปที่เหตุที่กระทำนั่นล่ะ”

ซ้าคือการปฏิบัติให้เป็นประสบการณ์ที่เราจะทำงานขั้นต่อไป.. ขั้นต่อไป..
ขั้นต่อไป.. ขั้นต่อไปจนชำนาญ พอชำนาญจะหลุดตาทำได้เลย พอทำได้เลยแล้ว พอ
ทำไปจนถึงที่สุดเราแก้ไขได้หมดคนะ... จบ ! ฉะนั้นให้ทำต่อไป

ถ้าเวลาบอกนะ นี่บอกว่าเป็นสภาวะธรรม “ผมก็ไม่ใช่พระนะผมก็เป็น
ฆราวาส ผมจับกีตาร์อยู่นะ ผมก็ไม่รู้เรื่องอะไรเลยนะ มันจะเป็นสภาวะธรรมได้อย่างไร”

ถ้ามึงอยากได้นี้ไม่ได้หรอก ! ถ้ามึงไม่รู้.. อย่างที่เขาบอกว่าไม่รู้แล้วได้ ก็
ไม่ใช่ ! ไม่รู้แล้วได้หมายถึงว่ามันไม่มีตัณหา ไม่มีกิเลสชักนำ แต่ที่มันได้เพราะพุทโธ
มันต้องมีเหตุ ไม่ใช่ว่าใครอยากได้แล้วไม่ได้ ถ้าไม่อยากอะไรเลย นอนเป็นปลาตากแดด
นั่นล่ะได้.. ไม่ใช่ ! ไม่อยากได้อะไรเลยแต่ภาวนาอยู่.. ไม่อยากได้อะไรเลยแต่มันก็มี
เหตุให้ต้องได้

ฉะนั้นถ้าบอกว่า “พอเป็นพระแล้วทำไมภาวนาไม่ได้ แต่นี้เป็นโยมไม่ได้เป็น
พระทำไมภาวนาได้” มันอยู่ที่वासนาของจิต ! แล้วพอมันมีवासนา อย่างเรานี้มีवासนาหน

หนึ่งที่ได้ดูกรางวัลที่หนึ่ง พอเราซื้อแล้วพื้กเลยดูกรางวัลที่หนึ่งแล้ว อยากรู้อีกก็อยาก
ได้อีก ภูเขาแม่งหมดเลยนะ อีกก็แพงก็ไม่ถูก

นี่เหมือนกัน “ทำไมมันได้ละ... ทำไมมันได้” อ้าว.. มันได้เพราะเวลาบุญมัน
ได้มันก็ได้ ! เวลาบุญมันไม่มีนะ ทำจนตายมันก็ไม่ได้อ ! บางทีกรณีที่เขาจะค้านง จะค้าน
ว่า “ก็ไม่ได้ทำเลย.. ไม่ได้ตั้งใจเลย.. ไม่ได้ทำอะไรเลยทำไมมันได้ละ” เวลาไปตั้งใจนะ
ตั้งใจแล้วไม่ได้กินหรือเพราะกิเลสมันรู้ทันแล้ว.. จบ

อันนี้อันหนึ่งนะ แต่เดี๋ยวมันจะมีอันหน้ก.. อันนี้อีกอันหนึ่ง แล้วเดี๋ยวน
ต่อไปข้างหน้า

ถาม : ๑๔๕. หนูเป็นเภสัชกรประจำร้านขายยาและเป็นเจ้าของร้าน เวลาทำงานมีเวลา
ว่างเป็นช่วงๆ เจ้าคะ หนูอยากทราบว่า หนูจะภาวนาพุทโธอย่างไรในชีวิตประจำวัน
เพื่อให้การปฏิบัติมีความต่อเนื่อง จากที่หนูนั่งสมาธิ ๑ ชั่วโมงทุกคืน

หลวงพ่อ : หลวงปู่ฝั้น ! สมัยที่หลวงปู่ฝั้นท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านจะมาลงเทศน์บ่อย
แล้วท่านจะเทศน์บ่อย ว่า “ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกทิ้งเปล่าๆ” เขาถามว่า “นั่ง
รถเมล์นี้มีลมหายใจใหม่.. เวลาทำงานนี้มีลมหายใจใหม่.. ” แต่พวกเรานี้มีลมหายใจทิ้ง
เปล่าๆ เห็นไหม ดูท่อไอเสียสิ เวลาติดเครื่องนี้ปั๊บ ! ปั๊บ ! ปั๊บ ! ท่อไอเสียนี้มันก็มีไอเสีย
ของมันออกมา แล้วมันได้อะไรขึ้นมาละ

ลมหายใจเข้าและลมหายใจออกนี้ เพราะลม เห็นไหมเวลาพายุเกิดขึ้น เฮอร์ริ
เคนมันเกิดขึ้น มันทำลายไปหมดนะ แต่ลมเฉพาะที่เข้าจากปลายจมูกเรานี้เรามี
ความรู้สึก.. เรามีจิต.. จิตนี้มันเกาะที่ลมอยู่ ลมเล็กๆ น้อยๆ ที่แค่ผ่านรูจมูกนี้แหละ แต่ถ้า
มีผู้ที่บริหารจัดการมัน มันจะเกิดประโยชน์ขึ้นมา

ถ้าลมหายใจเข้าและลมหายใจออกทิ้งเปล่าๆ เราหายใจในชีวิตหนึ่งนี้ เขา
คำนวณแล้วเราจำไม่ได้ ก็ร้อยล้านครั้งไม่รู้ต่อวัน ชีวิตเขาคำนวณได้สามหมื่นกว่าวัน
แม้แต่ลมหายใจเข้าออกวันละก็ครั้ง อายุขัยหนึ่งนี้มีลมหายใจก็ล้านครั้ง เขามีการคำนวณ
หมดเลย อย่างนั้นนะ แล้วมันได้ประโยชน์กับใคร

ฉะนั้นถ้าชีวิตประจำวันเรานี้ ถ้าลมหายใจเราไม่ทิ้งเปล่า ไม่ทิ้งเปล่าเพราะมีสติ เพราะมีสติระลึกอยู่เสมอ.. มีสติอยู่กับพุทโธ.. ถ้ามีสติอยู่กับพุทโธ เห็นไหม หัวใจเราจะมีคุณค่าทันทีเลย

ฉะนั้นถ้าในชีวิตประจำวัน.. คำว่าชีวิตประจำวันนี่มันเป็นชีวิตประจำวันเราอยู่แล้ว เราพูดบ่อยว่า “ธรรมะเหนือชีวิตประจำวัน อย่าเอาชีวิตประจำวันเหนือธรรมะไป” ชีวิตประจำวันนี้ เท่ากับชีวิตประจำวันคืองานประจำของเรา ฉะนั้นพอเป็นธรรมะก็เลยบอกว่า “มีเวลาว่างก็ทำ ไม่มีเวลาว่างก็ไม่ทำ”

ชีวิตประจำวันก็เป็นชีวิตประจำวัน แต่ถ้าจิตใจเราไม่ธรรม ชีวิตประจำวันเราทำอะไร เราก็กำหนดพุทโธได้ เราก็อยู่กับพุทโธของเราสิ ! พุทโธ.. พุทโธ.. พุทโธของเราไป หลวงตาบอกว่า “ว้าวปล่อยกับว้าวผูก” เห็นเขาเลี้ยงว้าวไหม เขาเลี้ยงว้าวนี้เขาจะผูกเชือกไว้ พอถึงเวลาเขาก็มาปลดเชือกนั้นแล้วดึงกลับบ้านเลย แต่ถ้าว้าวปล่อยเห็นไหม ถ้ามันเตลิดเปิดเปิงไปไหนเราก็ต้องไปตามหามัน

ชีวิตประจำวันนี้ ชีวิตประจำวันเราเหมือนว้าวผูก.. ว้าวผูกก็พุทโธเข้าไว้ ! นี่ผูกใจไว้.. ผูกใจไว้กับพุทโธ ! แล้วพอเวลาไปนั่งสมาธิ ๑ ชั่วโมง เห็นไหม นั่นละพยายามเอาจริงเลย แต่ขณะที่เราไม่ได้นั่งสมาธิที่ว่า ๑ ชั่วโมงนั้นนะ ว้าวเราก็ผูกไว้.. ผูกไว้กับพุทโธ พุทโธ พุทโธ พุทโธ แม้แต่ทำงานอยู่เราก็พุทโธได้ !

ถ้าทำงานอยู่แล้วเราพุทโธ เห็นไหม เราจะหยิบจับสิ่งใดนี้สติเราจะพร้อมหมดเลย แต่ถ้าเราคิดแต่เรื่องอื่นนะ ความหยิบจับงานเรานี้ก็กลับผิดพลาดนะ.. แต่เวลากิเลสมันจะคิดอย่างนี้ กิเลสคิดว่า “ถ้าเราทำงานต้องชัดเจนกับงาน.. เวลาเราพุทโธนี่มันจะไปอยู่กับพุทโธ งานมันจะเสีย”

อยู่กับพุทโธงานไม่เสีย.. งานไม่เสียเพราะอะไรงานไม่เสียเพราะว่าพุทโธคือการตั้งสติ !

เวลาพระพุทธรูปเจ้าจะปรินิพพานนะ “ภิกษุทั้งหลาย.. เธอจงพิจารณาสังขารด้วยความไม่ประมาทเถิด” เราอยู่กับพุทโธนี่มันไม่ใช่ความประมาทนะ คือเราตั้งสติพร้อม พอตั้งสติพร้อมแล้วเราจะทำสิ่งใดนี้ ความพร้อมของสติ.. ความพร้อมกับความไม่

ประมาทอันนั้นแหละทำอะไรก็จะผิดพลาดน้อย แต่ด้วยกิเลสในใจเรามันหลอก มันว่า “อ้าว.. ในเมื่อพุทโธแล้ว มันไม่มีสติ เราก็ไม่ต้องพุทโธสิ.. เราต้องมีสติ”

เวลากิเลสมันหลอก มันเห็นผิดใจ มันเห็นผิดว่าถ้าเรายู่ปกติ สติปัญญาเราจะพร้อม เพราะมันไปทำงานแล้ว แต่ไปพุทโธเพราะจิตเรา.. มันมุกกลับนะ ถ้าเรายู่เฉยๆ นี่จิตมันแผ่สายไปเป็นธรรมชาติของมัน แต่ถ้าเราไปพุทโธไว้ เห็นไหม เราไปพุทโธไว้ จิตมันก็โดนควบคุมด้วยพุทธานุสติ ถ้าโดนควบคุมด้วยพุทธานุสติ เอาจิตอยู่กับพุทธานุสตินี้เรายู่กับพระพุทธเจ้า ! เราจับชายฉกรรจ์พระพุทธเจ้าอยู่ ! พุทโธ พุทโธ พุทโธนี่คือเรา จับชายฉกรรจ์พระพุทธเจ้าอยู่

ฉะนั้นเวลาจะทำในชีวิตประจำวัน...

ชีวิตประจำวันนี้ไร้สาระนะมึง เพราะชีวิตประจำวันมันก็เป็นชีวิตประจำวันของมนุษย์ จะบอกว่าว้าวมันก็กินหญ้าประจำวันนะมึง เคี้ยวจะจูงว้าวไปผูกไว้ ชีวิตประจำวันมันก็เหมือนกับเคี้ยวหญ้านั่นแหละ คือว่า เราจะบอกว่าธรรมะนี่มันเหนือพวกนี้เยอะมากนะ ! แต่นี่อยู่กับโลก เห็นไหม อยู่กับโลก ! โลกกับธรรม.. อยู่กับโลก ! ชีวิตประจำวันก็คือชีวิตประจำวัน ทุกคนจะถามว่า “ทำอย่างไรกับชีวิตประจำวันในการภาวนา” เราถึงบอกว่าชีวิตประจำวันนี้ทุกคนรู้ได้อยู่แล้ว แต่ธรรมะไม่มีใครรู้ถึงมัน... เราต้องการอันนั้นไง ฉะนั้นชีวิตประจำวันเรานี้ถือเป็นลำดับรอง ตัวจริงมันคือเราต้องการสังขารอันนั้นต่างหาก ! ฉะนั้นภาวนาไป

“หนออยู่ในร้านมีเวลาว่าง จะต้องทำอย่างไร”

อยู่ในร้านเราก็พุทโธของเราไป พุทโธ พุทโธนี่ ถ้าพอพุทโธแล้วมันเบื่อ พุทโธแล้วมันไม่ลง.. ถ้ามันไม่ลงถ้ามันเบื่อ เบื่อนะหมายถึงว่า พุทโธ พุทโธแล้วนี่จิตใจมันต่อต้าน มันอึดอัด แต่ถ้าจิตใจมันดี พุทโธนี่ลื่นเลยนะ พุทโธ พุทโธ พุทโธ พุทโธนะ แต่วันไหนพุทโธไม่ออกมันต่อต้าน พอมันต่อต้านเราใช้ปัญญาได้ ใช้ปัญญาเลย ใช้ปัญญาในอาชีพเรานั้นล่ะ “ยาประเภทนั้นใช้เช่นนั้น.. ในร้านควรจัดการอย่างนั้น..” มีสติตามมันไป ตามความคิดมันไป

ถ้ามันพุทธโชนี่คือมันอยู่กับพุทธานุสติ.. แต่ถ้ามันใช้ปัญญาอบรมสมาธิมันก็ใช้ปัญญาควบคุมเหมือนกัน.. นี่ยี่เหมือนกัน รักษาจิตได้เหมือนกัน นี่ยี่คือชีวิตประจำวันไง!

จริงๆ แล้วความรู้สึกรู้สึกเราต่อต้านมาก ว่าชีวิตประจำวันใหญ่กว่าธรรมะ.. แต่เราจะว่าธรรมะใหญ่กว่าชีวิตประจำวัน บางทีเราเยาะเย้ยมากนะ ชีวิตประจำวันมันมีความหมายอะไรนะ แต่นี่ในชีวิตประจำวันก็คือชีวิตประจำวันนะ ชีวิตประจำวันเรามีไว้เพื่อหาธรรมะต่างหาก.. อันนี้ตอบแก่นี่เนอะ

ถาม : ๑๕๐. เรื่อง “สับสนเรื่องเจ้ากรรมนายเวรและการแผ่เมตตา”

ผมได้อ่านหนังสือของครูบาอาจารย์องค์หนึ่ง ท่านมรณภาพแล้ว หลวงตา ก็ไปงานท่านด้วย ในหนังสือของท่านมีบทหนึ่งทีกล่าวถึงเรื่องเจ้ากรรมนายเวร จึงเกิดความสงสัยว่า

๑. ในหนังสือเขียนว่า “หลวงปู่คำดีท่านว่านะ.. มันจะแผ่เมตตาไปให้เจ้ากรรมนายเวรที่ไหน เจ้ากรรมนายเวรก็คือตัวเจ้าของนี่เอง ทีจะไปสร้างเวรสร้างกรรม สร้างภพสร้างชาติไม่มีที่สิ้นสุด จะทำอะไรถือแบบงมงาย.. หาหลักหาเกณฑ์ไม่ได้ ให้น้อมลงสู่ในใจ ใจนั่นแหละคือตัวกรรม!”

หลวงปู่องค์นี้บอกว่าพอหลวงปู่คำดีเทศน์ปัจุบันนี้ท่านได้สติเลย

ฉะนั้นผมจึงเกิดความสงสัย เพราะผมได้ฟังกัณฑ์เทศน์เรื่องคำอธิษฐานของหลวงปู่ ที่บอกว่า “ให้ขอเจ้ากรรมนายเวรก่อนว่าอย่าเพิ่งมาทวง.. ทำสมาธิแล้วจะแผ่ให้”

สรุปแล้วเจ้ากรรมนายเวร คือ จิตดวงอื่นที่เราเคยทำกรรมไว้ แล้วเขาจองเวรจองกรรมเรา.. หรือคือตัวเราเองตามที่หลวงปู่คำดีบอก..

หลวงปู่ : กรณีอย่างนี้มันเหมือนเวลามรรคทายบ-มรรคละเอียดใจ.. ในวงกรรมฐาน ในวงการปฏิบัติ เห็นไหม เหมือนเด็กเลย เด็กมันก็ต้องเป็นเด็กก่อน แล้วมันก็ต้องเป็น

ผู้ใหญ่ขึ้นมาใช้ใหม่ จะเป็นผู้ใหญ่มันก็ต้องมีเด็กมาก่อนใช้ใหม่ ถ้าไม่มีเด็กก็ไม่มีผู้ใหญ่ขึ้นมา ฉะนั้นเวลาเป็นเด็ก มันก็ต้องเป็นเด็กขึ้นมาก่อน

ฉะนั้นไอ้เรื่องคำอธิษฐาน... เราจำไม่ได้จริงๆว่าวันนั้นเขาถามว่าอะไรนะ เพราะมันตอบเยอะ เราก็ลืมไปแล้ว (หัวเราะ) คำพูดตัวเองก็ลืม แล้วเขาเอาคำพูดตัวเองมาถามนี่ตายเลยนะ พูดเองยังลืมเลย แต่นึกคร่าวๆ ว่าเรื่องคำอธิษฐานนี้ เพราะเขาถือว่าเขาภาวนาไปแล้วมันมีอุปสรรค ทีนี้คำว่าคำอธิษฐาน.. คือคำอธิษฐานของเขาอย่างไรเราจำไม่ได้

ฉะนั้นคำว่าอธิษฐานนี่นะ.. “อธิษฐานบารมีนี่คือบารมี ๑๐ ทศ” มีจริง ! แล้วคำว่าอธิษฐานนี่ต้องอธิษฐานด้วย ! อธิษฐานคือเป้าหมาย ใครจะทำโครงการอะไรก็แล้วแต่ ถ้าไม่ตั้งเป้าหมายเราจะทำโครงการนั้นได้สำเร็จไหม.. ถ้าเราตั้งเป้าหมายไว้ แต่ตั้งเป้าหมายแล้วไม่ทำมันจะสำเร็จไหม.. มันก็ไม่สำเร็จ ! แต่ถ้าเราไม่ตั้งเป้าหมายเลย นี่เราก็เป็นคนทีโลเล เราไม่มีเป้าหมาย เราทำสิ่งใดก็ไม่ถึงที่สุด

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรรณนาจะเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องเป็นพระโพธิสัตว์ ก็ต้องอธิษฐานเป็นพระโพธิสัตว์ เห็นไหม คือตั้งเป้าหมาย ทีนี้พอตั้งเป้าหมายไปแล้วนี่... ๑. คือการตั้งเป้าหมาย

๒. การปฏิบัติไป.. ไอ้เรื่องเวรเรื่องกรรมนี้ เห็นไหม หลวงตาบอกว่า “มีพระ ๒ องค์ไปอยู่ในป่าด้วยกัน ถนัดกันว่าห้องนี้ไปอยู่ที่นั่นก่อน แล้ว ๓ วันจะกลับมา พอ ๒ คืนนี้ก็มาแล้ว อยู่ไม่ได้เลย พออยู่ในถ้ำนั้นก็บอกว่าเปรตนี้มันจะห้อยลงมา.. ห้อยตัวลงมาเลย จะเอาพระองค์นี้เป็นสามี.. พระทนต์ไม่ไหวนะ ! ทนต์ไม่ไหวก็วิ่งกลับมาเลยนะ ไอ้พระอีกองค์ก็บอก “อ้าว.. ไหนตกลงกันว่า ๓ คืน นี่ทำไมแค่ ๒ คืนกลับมาแล้ว”

“อู๊ย.. ไหว ! มันเป็นอย่างนั้นๆ เลย”

“ไม่จริง !”

“ไม่เชื่อเอ็งไปลองสิ”

นี่เพราะคนมีวุฒิภาวะเสมอกัน เห็นไหม พ่อไปลองนะอยู่ได้คืนเดียว.. องค์
นั้นยังได้ ๒ คืน แต่องค์นี้ได้คืนเดียว

กรณีอย่างนี้ที่เกิดขึ้น เห็นไหม เราจะบอกว่ากรณีการเกิดขึ้นนี้มันแตกต่างกัน
หลากหลายมาก กรณีของหลวงปู่คำดีพูดนี้ถูก.. นี้ถูกนะ ! หลวงปู่คำดีก็พูดถูก ! ถูก
ตรงไหน ถูกตรงนี้.. ที่เราพูดบ่อยมากกว่าหลวงปู่เสาร์ ! เวลาหลวงปู่เสาร์ท่านจะภาวนา..
นี่ครูบาอาจารย์ท่านเล่า เราไปเจอในประวัติครูบาอาจารย์แล้วเราเอามาถามหลวงปู่เจี๊ยะ
เองว่าหลวงปู่เสาร์นี้ เวลาหลวงปู่มันไปแก้หลวงปู่เสาร์นี้ ๓ ปี แล้วหลวงปู่เสาร์เวลาจะ
ภาวนา ท่านจะเอาไม้ตีปีกทางจงกรมแล้วเอาสายลึงค์ขึง พอจึงเสร็จท่านจะสวดมนต์
นะ “ขอให้ธรรมมาสถิตที่ตา.. ขอให้ธรรมมาสถิตที่ใจ..” ขอ ! ขอ ! ขอคืออธิษฐานใจ

หลวงปู่มันบอกว่า “ไม่ต้องขอ.. ขอ ๓ ชั่วโมง นี่ถ้าได้เดินจงกรมนะสมาธิมัน
ลงแล้ว ! ๓ ชั่วโมงนี้มันวิปัสสนาได้หลายรอบแล้ว !” หลวงปู่เสาร์ท่านก็จะขอของท่าน
อยู่อย่างนั้นละ ท่านอธิษฐานอยู่อย่างนั้นละ

สาธุนะ.. ครูบาอาจารย์เราเทิดทูนไว้สุดชีวิตเราเลยละ แต่ที่เราเอามาพูดนี้เรา
เอามาพูดเป็นบุคลาธิษฐาน เราเอามาพูดเพื่อให้เห็นตัวอย่าง ให้มีน้ำหนัก ว่าหลวงปู่มัน
ท่านไปแก้หลวงปู่เสาร์ บอกว่า “ไม่ต้องสวด.. ไม่ต้องสวด ! ไม่ต้องขอ ! ให้ภาวนาเลย..
เข้าทางจงกรมเลย ! ถ้าสวดอยู่เสียเวลาๆ ให้เข้าทางจงกรมเลย”

สุดท้ายแล้วหลวงปู่เสาร์ท่านก็เข้าทางจงกรมเลย ไม่ขออีกแล้ว ! ไม่ขออีก
แล้วก็ไม่ต้องตั้งอธิษฐานอีกแล้ว เอาความจริงตั้งขึ้นมาเลย

กรณีอย่างนี้ เห็นไหม มันเป็นกรณีที่เวลาปฏิบัติเข้าไปแล้วมันเข้าสู่ความจริง
! ถ้าสู่ความจริง เราก็คือเราทั้งนั้นแหละ ! เจ้ากรรมนายเวรมันมี ถ้าเรายังมีเจ้ากรรมนาย
เวร.. โยมมีคู่ใหม่ โยมมีลูกใหม่ โยมมีพ่อแม่ใหม่ พ่อแม่ลูกนี้เวรกรรมทั้งนั้นเลย ! ทุก
คนมันเกิดมาจากใครถ้าไม่มีพ่อแม่

ฉะนั้นไอ้กรณีที่ว่านี้ เรายังจำเป็นต้องอยู่ในสังคมอยู่ ไอ้อย่างนี้มันก็เป็นกรณี
หนึ่ง.. แต่พอเราออกมาแล้วนะ หลวงตาท่านพูดอย่างนี้ “เราตายไปแล้วใครอย่านิมนต์
พระมากุสลาเรานะ... เพราะเราทำกุสลาให้เราพ่อแล้ว” แล้วพอเวลามีพระตาย เห็นไหม

พระตายที่เอามาไว้ที่สวนแสงธรรมนี้ท่านตั้งเอง “ห้ามสวดนะ ! ห้ามสวด !” ถ้าคนมีหลักแล้วมันก็ลงที่หลวงปู่คำดีพูดนี้แหละ แต่มันต้องไปถึงเป้าหมายแล้วไง !

“คำว่าอธิษฐาน คือเราตั้งเป้าหมายว่าเราจะเข้าสู่เป้าหมายนั้น” แต่เวลาเราทำถึงเป้าหมายนั้นแล้ว อย่างเวลาเราตั้งข้าวมากินนี่ “เอาข้าวจานหนึ่ง” กับเวลาเรากินข้าวอิ่มแล้ว เราจะตั้งข้าวอีกไหม.. ถ้าเราตั้งข้าวมากิน เราก็รอข้าวมากินใช่ไหม ถ้าเรากินข้าวเสร็จแล้วเราจะรอข้าวจานนั้นไหม

นี่ก็เหมือนกัน หลวงตาท่านพูดเองท่านบอกเล่นนะ “เราตายแล้วอย่าเอาพระมาสวดนะ ! อย่าเอาพระมาสวด.. ไม่ต้องมาสวด !” แล้วท่านก็พูดว่า “กุสลา ชัมมา.. อกุสลา ชัมมา” นี่ท่านพูดประจำ เอาหลวงตาคำหนึ่งก็พอบวชพิธีวัด ถึงเวลาก็มากุสลานะ ไอ้คนที่ทำเสร็จแล้วก็ว่าสวดแล้วจะได้บุญๆ ใจ แต่จริงๆ แล้วได้บุญไหม... ได้ ! จริงๆ นี้ได้บุญ... แต่บุญอย่างนี้เป็นบุญเล็กๆ ใจ บุญแบบที่เราทำกันอยู่นี้

“ทำทานร้อยหนพันหน ไม่เท่ากับถือศีลบริสุทธิ์หนหนึ่ง.. ถือศีลบริสุทธิ์ร้อยหนพันหน ไม่เท่ากับทำสมาธิเกิดมาได้หนหนึ่ง.. ทำสมาธิร้อยหนพันหน ไม่เท่าเกิดมรรคญาณ เกิดปัญญาชำระกิเลสขึ้นหนหนึ่ง”

จะนั่น ไอ้ที่เราบอกในตอนนั้น.. มันไม่ได้เอาคำถามอันเก่า เพราะเราเผาทั้งหมดไปหมดแล้วไงที่ว่าเรื่องคำอธิษฐานนี้ มันมีปัญหาไ้ว่าเจ้ากรรมนายเวร เราถึงได้บอกว่าจิตนี้เวลามันมี คือเวลาคนนั่งไปแล้วเห็นนิมิตเห็นต่างๆ แล้วมันกลัวหรือมันอะไรต่างๆ นี่เราบอกมาให้เผ่กุศล ! ให้เผ่ส่วนกุศลไป

มี ! คนภาวนาไปมี... เมื่อวานมันมีพระมา มาถามปัญหามากกว่านี้อีก ไปเห็นอะไรแปลกๆ เลยเยอะมาก ! เมื่อวานมีพระมาคณะหนึ่งก็มาถามอย่างนี้แหละ เราก็บอกว่า ถ้าเวลาเสร็จแล้วพระเขาบอกว่าดีมาก แล้วเขาจะออกนี่เราบอกไม่ได้ ถ้าในวงกรรมฐานนะ .. ในวงกรรมฐาน เวลามันมีปัญหาขึ้นมามันแก้กันนี่ลูก ! แต่ถ้าไปในวงของปริยัตินะ เขาจะบอกว่า “นี่ไงพุทธโฆแล้วทำให้ติดนิมิตใจ” เขาว่าจะเห็นนิมิตเห็นต่างๆ ใจ

ไฉนนิมิตนี้มันเกิดขึ้นโดยเฉพาะอยู่แล้ว ฉะนั้นเวลาที่ว่าให้อธิษฐาน ! ให้อธิษฐานเพราะว่าถ้าเราโลเล.. เรายังไม่มั่นใจของเราที่เราตั้งเป้าเลย อย่างเช่นเราตั้งสัจจะอย่างเช่นหลวงตาบอกว่า “นั่งตลอดรุ่ง” นี่ก็คืออธิษฐานนะ ! แล้วถ้านั่งได้ครบตลอดรุ่งนั้น.. นั่นคือสัจธรรม !

แต่เราที่เราตั้งสัจจะเลย “นั่งตลอดรุ่ง” แล้วเราไปนั่งคูติ ๒-๓ ชั่วโมงนี่ อืม.. อาจจะเหลือครึ่งคืนก็ได้นะ.. พอไปสักพักหนึ่ง เอ๊ะ.. ลูกตอนนี้ก็ไม่ใช่เป็นไรนะ พຽງนี้เข้าค้อย่างใหม่... นี่ใจอธิษฐานคือสัจจะ ! แต่ถ้าความจริงมันก็ต้องเป็นความจริง

ฉะนั้น “สรุป เจ้ากรรมนายเวร คือจิตดวงอื่นที่เราทำกรรมไว้แล้วเขาจองเวรของกรรมเรา.. หรือคือตัวเราเอง”

พวกเวรกรรมนี้มันมี ! แต่ถ้าพูดถึงตัวเราเองนี่ ถ้าตัวเราเอง เรายังรักษาใจของเราแล้วนี่ใครจะทำอะไรเราไม่ได้เลย

เวลาเราเข้าป่าเข้าเขาแบบนี้ ถ้าเรามีสตินะ เรามีศีลของเราที่ศีลจะคุ้มครอง คู่หูทุกคนจะกลัวเสียมมาก เราเข้าป่าไปนี่เราจะกลัวเสียมมากเลย แล้วเสียนี่มันก็กลัวมนุษย์มากเลย แต่เราก็กกลัวเสียมมาก แล้วมีเสียดัวไหนบ้างที่มันมากินพระ ก็ไม่มีใครได้ยินเหมือนกัน มีอยู่ในพระไตรปิฎกอันเดียว ที่ว่าพระไปสำเร็จกลางปากเสียนั่นล่ะ.. อันนั้นก็อันหนึ่ง เวรกรรมมันเป็นอย่างนั้นล่ะ

เจ้ากรรมนายเวรมันมี เป็นผลของวิญญูะ มันหมุนเวียนไปในวิญญูะใจ แต่เวลาภาวนาแล้วนี่ “อตุตทา หิ อตุตโณ นาโถ.. ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” ถูกต้อง ! เพียงแต่จะถูกต้องอย่างนี้ มันก็ต้องใช้เวลา... คนเราภาวนาขึ้นไปนี่ เราพูดบ่อยนะอย่างเช่นกลัวผีนี้เราก็กกลัวบวชใหม่ๆ เราก็กกลัวผีนะ.. บวชใหม่ๆ เราอยู่วัดนี้ ถ้ายังมีเห็นแสงเทียนใครจุกอยู่ เราก็กยังเดินจงกรมได้นะ แต่พอไฟดับ พอเขาเข้ากุฏิหมด เราก็กเลิกทางจงกรมแล้วก็ขึ้นกุฏิเหมือนกัน เราก็กกลัวผี ! ใหม่ๆ เราก็กกลัวผี

นี่ก็เหมือนกัน จิตของคนใหม่ๆ เห็นไหม หรือหัดภาวนาใหม่ๆ สิ่งนี้มันเป็นเครื่องอาศัย เครื่องอยู่ไป.. แต่พอถึงที่สุดแล้วนะ “ผีมันมาจากไหนวะ ! ไฉนผีตัวนี้ ไฉนผีตัวแรกนี้ เราก็กคือผี... แล้วผีเจ้าเรือนก็ไฉนผีป่า กูต้องมีอำนาจเหนือมัน” นี่มันจะพัฒนาไป

ทีนี้เวลาคณานี้มันหลากหลาย แต่คนนี่เขาบอกว่าเขาสับสน เพราะไปฟัง เทศน์หลวงพ่อเรื่องคำอธิบายฐานใจ แล้วทีนี้พอมาเจอเทศน์หลวงปู่คำดีบอกว่า “ไอนั้นมัน มงกาย.. ถือแบบมงกาย หาหลักฐานเกณฑ์ไม่ได้ ให้น้อมลงสู่ในใจ ใจนั้นแหละคือตัว กรรม”

แห่ม.. ไม่ค้านเลยนะ ! “ใจนั้นแหละคือตัวกรรม” เพราะการทำดีทำชั่วนี้มัน สะสมอยู่ที่ใจหมด เวลาคณคิดนี่ใจเป็นคนคิด... พอใจมันคิด เราถึงมีการกระทำ.. แล้วผล มันก็ลงอยู่ที่ใจนั้นแหละ.. เวรกรรมนี้ใจมันเป็นคนเก็บไว้หมดแหละ คือโปรแกรม คอมพิวเตอร์ โปรแกรมมันอยู่ที่ใจ แล้วโปรแกรมนี่เวลามันให้ผล มันจะให้ผลเป็นเวร กรรมที่เราไปข้างหน้านั้นละ

ถูกต้องหมดเลย ! เพียงแต่มันเป็นกาลเทศะ ไร เป็นเวลาที่ยังตั้งตัวไม่ได้ เวลา นี้คือมันยังเป็นสอง เวลาคณคือยังมีความคิดกับมีพลังงานนี้อยู่.. แต่ถ้าพุทโธ พุทโธ จนจิต กับความคิดนี่เป็นอันเดียวกัน เห็นไหม อันนั้นก็ป็นใจล้วนๆ เลย ! ถ้าใจล้วนๆ แล้วยะ พอเป็นเราแล้วยะ.. ผิดก็ไม่ว่าง อะไรก็ไม่ว่าง

หลวงตาพูดอยู่ที่หนึ่ง ท่านไปอยู่ในป่าใหม่ๆ เห็นไหม โอ้โฮ.. เดินจงกรมอยู่ นั่นก็เสียตัวใหญ่.. นี่ก็เสียตัวใหญ่.. เสียตัวใหญ่ๆ กลัวไปหมดเลยนะ ก็ไล่แล้ว.. ปัญญา ไล่เลย “เสียมีขนเราก็มีขน.. เสียมีหนังเราก็มีหนัง.. เสียมีตาเราก็มีตา.. เสียมันมีอะไรเรา มีหมดทุกอย่างเลย !” พอจิตมันได้พัฒนาอย่างนี้ มันใช้ปัญญานี้มันหมุนแล้ว.. พอมัน หมุนขึ้นมา โอ้โฮ.. จิตมันอาจหาญแล้วยะ ! พอมันอาจหาญปั๊บนะ “เสียตัวไหนตัวใหญ่ ที่สุด จะให้ตัวนั้นกินก่อน.. ตัวไหนที่มันนอนอยู่บนทางจงกรม ที่มันตัวใหญ่สุดจะเข้าไปหาตัวนั้น” พอเข้าไปแล้วตรงนั้นก็ไม่มี.. ตรงนี้ก็ไม่มี.. มันสร้างภาพหมดเห็นไหม

พอเกิดอย่างนั้นปั๊บ โอ้โฮ.. จิตมันหัวหาญมาก ลุยเลยนะหาเสียใหญ่เลย.. ไม่มีเสียเลยสักตัวหนึ่ง นี้เวลามันคิดอยู่ มันรุนแรงมาก

ถาม : ๒. เรื่อง “การแผ่เมตตา”

ถ้าหากว่าในทุกวันนี้ จิตยังไม่รวมลงเป็นสมาธิจะแผ่เมตตาได้หรือไม่อย่างไร และมีความรู้สึก ว่า ถ้าจิตไม่เป็นสมาธิมันก็แผ่ออกไป แต่จะไม่มีใครได้อะไร หรือเปล่าครับ

หลวงปู่ : ได้หมดแหละ..

ถ้าแผ่เมตตาดี ความปรารถนาดีของเราทุกคนจะได้ผลหมด คนที่จิตยังไม่เป็นสมาธิ แล้วเราแผ่เมตตาหรือเราปรารถนาดีกับใครนี้ได้ทั้งนั้นแหละ แต่ถ้าเป็นสมาธิจะดีมาก แล้วอย่างเช่นหลวงปู่ขาวพูดไว้ เห็นไหม

“นิมิตของคนมีกิเลสนี้ไม่จริง.. แต่นิมิตของพระอรหันต์นี่จริง”

ฉะนั้นนิมิตของพระอรหันต์ คือ จิตของผู้ที่สะอาดบริสุทธิ์นี้ มันจะไม่มีอะไรไปเบี่ยงเบน มันจะเห็นไปตามความเป็นจริง ! แต่ถ้าพวกเราที่มีกิเลสนี้ละ เห็นนิมิตหรือฝันนะ อย่างมากก็ ๕๐-๕๐ ผิดครึ่งหนึ่ง.. ถูกครึ่งหนึ่ง.. มันมีโอกาสถูกได้ ไม่ใช่ว่าพอฝันแล้วมันจะไม่ถูกเลย มันก็มีโอกาสถูกได้ แต่ถ้าเป็นพระอรหันต์นะชั่วรั้วเลย ! เพราะมันไม่มีกิเลสเข้าไปเบี่ยงเบน

ฉะนั้นถ้าจิตยังไม่เป็นสมาธินี้จะแผ่เมตตาได้ไหม... ได้ ! จิตเราไม่มีสมาธิ จิตเราไม่มีอะไรเลย แต่เราก็คิดปรารถนาดีกับคนอื่น คนคิดปรารถนาดีกับใครนี้ มันจะไม่มีโทษอะไรมาถึงเราละ แต่ถ้าจิตเราเป็นสมาธิด้วย มันจะมีพลังของมัน เวลาแผ่เมตตาไป.. แล้วเวลาเราแผ่เมตตาไปที่เจ้ากรรมนายเวร เห็นไหน เจ้ากรรมนายเวรต่างๆ เขาก็เป็นเจ้ากรรมนายเวรอยู่วันยังค่ำ เพราะเจ้ากรรมนายเวร หมายถึงว่าคนที่ตายไปแล้ว อย่างปุยาตตายเรานี่ก็เจ้ากรรมนายเวร เพราะเรามีปุมีย่า.. เราถึงมีพ่อแม่ ! เพราะมีพ่อแม่.. ถึงมีเรา ! เพราะเรามีต่อไป.. นี้เจ้ากรรมนายเวรทั้งนั้นแหละ !

ฉะนั้นเราแผ่เมตตาให้หมดแหละ มันมีเวรมีกรรมต่อกัน มันเกิดมาร่วมกัน มาเจอกัน แล้วอย่างที่ว่า ปุยาตตายที่ดี.. ปุยาตตายที่ชั่วลูกหลานมีปัญหากันไป.. นี้มันก็มีเวรมีกรรม แล้วก็มีผลกระทบกันไปทั้งหมด

พูดอย่างนี้แล้วนึกถึงเทวทัตกับพระพุทธเจ้าเนาะ ตอนที่ปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ เห็นไหม เป็นพ่อค้าด้วยกัน ที่เอาสินค้าไปแลก แล้วไปเจอตลาดทองคำ ที่ว่าจะ

แลกชานหมากทองคำ แล้วเอาของไปแลก เทวทัตเห็นแล้วก็ว่า นี่อู้อู.. มีราคามาก เดี่ยวจะกลับมาเอา คือหลอกเขาไงก็บอก “ไม่มีค่าอะไรเลย.. นี่ของเก่าไม่มีค่าเลย” ทีนี้ พระพุทธเจ้ามาด้วยกันไงแต่มาทีหลัง ยายคนนั้นก็ขอแลกอีก พระพุทธเจ้าก็บอก

“อู้อู.. นี่มันทองคำมีคุณค่ามาก”

“จะมีค่าขนาดไหนก็แล้วแต่ ขอแลกสินค้าในอากาศที่ถือมาเท่านั้นพอ เพราะหลานมันอยากได้”

เอาแค่นี้ เพราะว่าจะมีค่าหรือไม่มีค่านี้เขาต้องการแค่นี้ ก็ตกลงว่าแลกกัน ทีนี้ เทวทัตย้อนกลับมา.. กลับมาจะเอาอากาศทองคำนี้ มาถึงบอกว่า “อากาศเมื่อที่อยู่ใหม่.. ที่ไม่มีค่าเมื่อที่อยู่ใหม่”

“ไอ้โฮ.. เมื่อกี้ก็มีพ่อค้าที่มาด้วยกันแลกไปแล้ว ให้คนนั้นไปแล้ว”

ไอ้โฮ.. อาฆาตนะ แค้นมาก ! แค้นสุดแค้นเลย เพราะตัวเองหมายตาไว้แล้วว่า จะเอา แล้วมาโดนตัดหน้าไป กำทรายนะ... นี่จุดเริ่มต้นระหว่างพระเทวทัตกับ พระพุทธเจ้า นี่เจ้ากรรมนายเวร ไหนว่าไม่มี

กำทรายขึ้นมาซะ แล้วปล่อยมันไหล อาฆาตมาดร้ายเท่าเม็ดหินเม็ดทราย จะจงล้างจงผลาญไปตลอดทุกภพทุกชาติ ตั้งแต่บัดนั้นมานี้ เกิดมาเป็นคู่กันมาตลอด สุดท้ายมาเป็นชุกกับพระเวสสันดรไง ทุกชาติ ! ผลัดกันเกิดผลัดกันตาย แล้วตามล้างตามผลาญมาตลอด แล้วพระพุทธเจ้าก็สร้างบุญญาธิการมาเป็นพระโพธิสัตว์มาตลอด

เจ้ากรรมนายเวร.. มันมีของมัน แต่มันเป็นผลของวิญญู ! ถ้าเป็นผลของวิญญูนี้ละ มันมีผลกระทบ อย่างเช่นเรามีเพื่อนมีฝูง ถูกใจหรือไม่ถูกใจนี้มันมีผลกระทบหมดละ.. นี่เจ้ากรรมนายเวร ! แต่เวลาปฏิบัติแล้วนะ เพื่อนฝูงเกี่ยวอะไรกับเราวะ เวลาเราเข้าไปในกุฏิแล้วนั่งหลับตามันจะมีใครละ ก็เราคนเดียวนี่แหละ แต่เราคนเดียวมันก็ยังมีความรู้สึกอีกนะ ยังห่วงอีกนะคิดถึงแม่.. อยากจะให้แม่ได้บุญ ไอ้โฮ ! คิดถึงคนนั้น.. คิดถึงคนนี้.. นี่ก็เจ้ากรรมนายเวรมึงทั้งนั้นเลย

แต่พอจิตมันสงบแล้วนะ.. ถูกต้อง ! ให้อึ้งม गया.. เราถือว่ามันง गया ! มันง गयाเพราะเรามีกิเลส.. มันง गयाเพราะจิตเราไม่มีวิฤทธิภาวะ.. ง गयाเพราะจิตเรามันอ่อนแอ จิตเราโค่นครอบงำ แต่ถ้าเรามีสติปัญญาขึ้นมา จิตเราเข้มแข็งขึ้นมา สิ่งที่เป็นกิเลสตัดหาความทะยานอยากจะครอบงำเราไม่ได้เลย เราก็ไม่ง गया !

จาก गया.. ถ้าง गयाก็ต้องการทางออกให้ได้ พอพ้นจากความ गयाแล้ว มันจะไม่ง गया พอไม่ง गयाแล้วมันจะเป็นตัวของมันเอง แล้วมันจะพบสังขาร มันจะสอนมันไปเพราะมันสัมผัสเอง ! มันสัมผัสเอง มันรู้เอง มันจับต้องเอง นี่ปัจจุตัง.. มันรู้ไปหมด !

โธ.. ร้อยคำสอนคำสั่งนะ มันไม่เท่ากับมันได้สัมผัส ไม่เท่ากับมันได้จับหรือ ! แล้วจิตมันได้สัมผัส มันได้จับนี่มันก็ไม่ง गया มันหาย गयाหมดแหละ

เราจะบอกว่าถ้าง गयाเพราะมันมีกิเลสไป แล้วเรามีกิเลสทุกคนมันก็ต้องอย่างนี้ คือเราจะบอกว่าในการจะสอนกัน มันก็ต้องสอนกันอย่างนี้ สอนกันตั้งแต่.. ฉะนั้นเวลาปฏิบัติกัน เห็นไหม “ไม่ต้องทำอะไรเลย.. อยู่เฉยๆ กำหนดเป็นพระอรหันต์หมด.. รู้เท่าทันกิเลส ปล่อยวางหมด พระอรหันต์นะ.. มีเพราะยึดนะ” ตอนนี่ไม่มีใครยึดอะไรเลยนี่ โอ้โฮ.. นี่พระอรหันต์ทั้งนั้นเลย เพราะปล่อยวางกันหมดแล้วไป

มันคิดกันเอาเองไป ! มันคิดได้นะ มันเพื่อเจ้าได้ นี่เขาคิดกันอย่างนี้ เห็นไหม แต่ถ้าเป็นธรรม.. นี่เป็นธรรมเพราะเริ่มต้นจากที่ไม่รู้อะไรเลย แล้วพัฒนาของมันขึ้นไป.. มันจะเปลี่ยนแปลงอย่างนี้ขึ้นไป

อันนี้เราไม่กล่าวโทษใครเลย เพราะธรรมดาของผู้ปฏิบัติใหม่ก็เป็นอย่างนี้แหละ เพราะเราปฏิบัติใหม่ใช่ไหม ทีนี้พอเราปฏิบัติใหม่ เราก็ไม่รู้เห็นอะไรได้เลย... เขาเอาคำเทศน์หลวงปู่คำดี กับที่เราตอบคำถามเรื่องอริยฐานไป แล้วหลวงพ่อกับหลวงปู่คำดีนี่มันขัดแย้งกัน แล้วใครถูกใครผิดละ..

เราจะบอกว่าเราตอบตาม.. เหมือนหมอรักษาโรค โรคนี้มันหลากหลาย แล้วคนถามเขาถามเฉพาะอย่างนี้ มันตอบเฉพาะไป คนนั้นเขาเจ็บ.. คนนั้นเป็นไข้.. คนนี้ท้องเสีย.. ธรรมะมันเป็นอย่างนี้ ! ครูบาอาจารย์ที่ท่านเป็นท่านจะตอบตามโรค โรคของ

จิตมันมีหลากหลาย ความหลากหลายของโรค มันก็ต้องแก้ไขไปตามโรคนั้น แต่ถ้าเป็น
 ธรรมะจำนี่ มันก็ถึงบอกว่าสูตรสำเร็จหมด เราบอกว่าสูตรสำเร็จไม่มี พระพุทธเจ้าไม่เคย
 สอนสูตรสำเร็จที่ไหน !

มันมี.. เราพูดบ่อยนะ เป็นหลวงปู่ฟื้นเอง แล้วเลขาของเจ้าคณะภาคไปถาม
 หลวงปู่ฟื้น “นี่ในพระไตรปิฎกผมอ่านหมดเลย ผมเข้าใจหมดเลยเพราะ ๘ ประโยค แล้ว
 ผมจะปฏิบัตินี้ ผมปฏิบัติไม่ถูกเลย พระพุทธเจ้าสอนพระสารีบุตรก็อย่างหนึ่ง สอนองคนี้
 ก็อย่างหนึ่ง เพราะไปดูในพระไตรปิฎกได้ ไปสอนพระสารีบุตรนะ.. หลานพระสารีบุตร
 เทศน์หลานพระสารีบุตร แล้วพระสารีบุตรเป็นพระอรหันต์เลย สอนคนหนึ่งก็อย่าง
 หนึ่ง แล้วผมรู้หมดเลย แล้วผมจะอย่างไรละ”

หลวงปู่ฟื้นเป็นนะ.. นี่คนเป็น ! ถ้าคนไม่เป็น ถ้าเขาไปถามคนไม่เป็น คนไม่
 เป็นเขาจะตอบไม่ได้ หลวงปู่ฟื้นย้อนกลับเลย “ทุกข์มีอยู่ที่ไหน.. ใจที่ในพระไตรปิฎก
 ถ้าเป็นของพระสารีบุตรก็เป็นทุกข์ของพระสารีบุตร พระพุทธเจ้าแก้พระสารีบุตร.. เป็น
 ของพระโมคคัลลานะ ก็เป็นทุกข์ของพระโมคคัลลานะ พระพุทธเจ้าแก้พระโมคคัลลา
 นะ.. แล้วไปจำของเขามานี้ ทฤษฎีไปจำของเขามานี้ สอนแต่ละคนไม่เหมือนกันหมด
 เลย.. แล้วทุกข์มีอยู่ที่ไหน !”

ท่านเน้นลงที่ทุกข์เลย เน้นลงที่ความทุกข์ในใจของตัวเอง “ถ้าทุกข์เฝ้าอยู่ที่
 ไหน เองก็เอาตรงนั้นแหละ !” นี่คนเป็น.. คนเป็นกับคนเป็น ถ้าคนไม่เป็นมันก็สอนเป็น
 สูตรสำเร็จ ทำอะไรก็ได้ ทุกข์มีเพราะยึด ! ถ้าไม่ยึดก็ไม่ทุกข์ ขอนไม้กุเป็นพระอรหันต์
 หมดแล้ว ศาลาาก็เป็นพระอรหันต์ มันไม่เคยยึดอะไรเลย มีแต่เราไปยึดมันไว้ เพราะมัน
 จะเสีย เราก็คอยซ่อมมัน

ทุกข์เพราะยึดนะ ! มันไม่ยึดหรือ มันพูดแต่ปาก.. แต่ความจริงมันจะไม่ยึด
 มันมีเหตุอะไรให้ยึด แล้วเหตุอะไร.. แก่เหตุตรงไหนแล้วมันจะไม่ยึด.. แล้วมันไม่ยึด ใคร
 มันไม่ยึด.. ไม่ยึดแล้วมันปล่อยอะไรเข้ามา.. ปล่อยเข้ามาแล้วตัวมันเองรู้อะไร.. ถ้ามันไม่
 รู้อะไร ก็ดูจำมาไง ก็เห็นเขาปล่อยกุก็ปล่อยบ้าง เห็นเขาปล่อยกระทงกุก็ปล่อยนะ เห็นเขา
 เฝ้ากระดาษเงินกระดาษทองกุก็เฝ้า ไม่รู้ว่าเขาเฝ้าทำไมนะ อุตสาหไปซื้อกระดาษมาเฝ้า
 มันไม่รู้ไง

แต่ถ้าคนเขารู้นะ เขาไปซื้อกระดาษเงินกระดาษทองมา “กูจะเผาให้ปู่ย่าตายายกู” เขาก็มีเหตุผลของเขาเนาะ ! เขาลอยกระทงนี่เพราะเขาเคารพบูชาแม่น้ำคงคา ที่ให้ประโยชน์กับชีวิตเขา... เห็นว่าเขาเป็นคนบ้านนอกคอกนา เห็นว่าเขาเป็นคนไม่มีปัญญา เขายังมีคุณธรรมในหัวใจ เขารู้ว่าเขาทำเพื่อประโยชน์อะไรกับเขา นี่เห็นเขาทำก็ทำอะไรอย่างเขาบ้างไง นี่เขาวัว อู๋.. ทุกข์นี่เพราะมันยึด เราไม่ยึดมันก็จบ.. เพื่อเจ๊อ

กรณีอย่างนี้ กรณีที่ว่านี่.. แล้วจะเชื่อใครดีละ จะเชื่อว่างมายหรือจะเชื่อคำอธิบายดีละ.. (หัวเราะ) จะเชื่ออะไรดี มันมีเหตุผลทั้ง ๒ ฝ่าย แต่เหตุผลอันหนึ่ง เราแก้ไขไง แก้ไขคนที่วันนั้นเขามา.. อยากจะเอาโจทย์มาตอบ มันอยู่ที่ไหนกูจะเอาตรงนั้นมาพูด แต่ทีนี้พูดไม่ได้เพราะมันลืมนไปแล้ว

ใช่ ! เราใช้คำว่าอธิบาย เขาถามเรื่องอธิบายนี่แหละ.. แล้วเขาถามว่าจิตของเขาไปประสบอะไรต่ออะไร นี่เราให้เขาแก้.. ถ้าแก้อย่างนั้น มันก็ต้องแก้อย่างนั้นแหละ เหมือนเด็กเลย มันจับของเล่นอยู่ เวลาไม่ได้ตั้งใจแล้วมันร้องไห้ เราก็เอาของเล่นใหม่ให้มัน พอได้ของเล่นใหม่มันก็หายร้องไห้ แล้วพอเดี๋ยวมันโตขึ้นไปนะ มันก็จะดีขึ้นไปเรื่อยๆ

การแก้จิต มันต้องแก้ไปอย่างนั้น... แล้วเราจะไม่ค้ำหลวงปู่คำดี เราเห็นด้วยหมดเลย แต่หลวงปู่คำดีท่านสอนพระปฏิบัติ แล้วสอนถึงว่าให้เอาจริงเอาจังจากภายใน แต่เราสอนคนเริ่มหัดปฏิบัติ แล้วคนที่หัดปฏิบัตินั้นเขามีอุปสรรค เราแก้ประเด็นในอุปสรรคในใจของบุคคลคนๆ นั้นคนเดียว แต่ถ้าใครฟังแล้วเป็นประโยชน์เขาจะได้ประโยชน์ด้วย.. แต่ถ้าใครฟังแล้วเอามาเป็นโทษ เอามาคัดค้าน.. เพราะมันมีหยาบมีละเอียดใจ อย่างคนหนึ่งกินข้าว อีกคนหนึ่งเขากินสเต็ก อีกคนหนึ่งเขากินอาหารญี่ปุ่น มันคนละอย่างไร

อันนี้ก็เหมือนกัน กินข้าว.. กินอาหารอย่างหยาบ.. กินอาหารอย่างประณีต.. อาหารมันมีให้กินหลายระดับ อย่างหยาบ ปราณีต อย่างประณีตที่สุด.. จิตเวลามันพัฒนาขึ้นไป เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป มันก็จะเป็นสภาวะแบบนั้น ถ้าเป็นสภาวะที่ดีขึ้น มันก็จะเป็นประโยชน์ตรงนั้น ฉะนั้นอาหารที่หยาบ อาหารที่ละเอียด เราจะเอามาเทียบกันไม่ได้.. ใจที่หยาบ ที่ละเอียด

ฉะนั้นเราจะบอกว่าหลวงปู่คำดีก็ถูก ! แล้วจะยกหางตัวเองว่าถูกก็ถูก เหมือนกันด้วย ! (หัวเราะ) จะยกหางตัวเองนะมึง ยกหางตัวเองสุดขอบฟ้าเลย.. เรามั่นใจ เราตอบปัญหาไปนี่เรามั่นใจมากนะ ไม่เคยสงสัยเลย แต่มันอยู่ที่คำถาม เราบอกว่า เหมือนอยู่ที่คนไข้ คนไข้เป็นอะไรมา.. หมอจะรักษาตามคนไข้นั้น !

“เออ.. ทำบุญ ! แล้วอธิษฐานอย่างไรให้ได้บุญมากที่สุด !” (หัวเราะ) วันนั้น พูดเรื่องอธิษฐานหมดเลย เห็นไหม

ประเด็น : “ทำบุญแล้วอธิษฐานอย่างไรให้ได้บุญมากที่สุด... กระผมได้ทำบุญ ทำทาน ภาวนา ผมควรอธิษฐานหรือไม่อย่างไร.. เพราะว่าตั้งแต่เด็กจนโตก็มีแต่อธิษฐานว่า ขอให้ร่ำขอให้รวย มีเงินมีทอง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ.. อธิษฐานให้เจ้ากรรมนายเวรหรือว่า ไม่ต้องอธิษฐานอะไรเลย”

หลวงปู่ : เออ.. เขาบอก “หรือไม่ต้องอธิษฐานอะไรเลย” เราถึงบอกว่าต้องอธิษฐาน.. เราต้องการให้อธิษฐาน ! คำว่าอธิษฐาน คือบอกว่าให้คนๆ นั้นมีจุดยืน ! มีหลักการ !

“ถ้าคนมีจุดยืน.. มีหลักการ.. มีเป้าหมาย.. คนนั้นจะเป็นคนดี” เราถึงบอกว่า ต้องอธิษฐาน ! แต่พออธิษฐานไปอธิษฐานมานะ เคียวมึงจะไม่อธิษฐานเอง

เพราะเขาถามมาเองเขาว่า “ต้องอธิษฐานหรือไม่ต้อง” เพราะเราเห็นพระ เทศน์มาเยอะบอกว่า คนทำบุญชาวพุทธนี้คำกำไรเกินควร ตักบาตรทัพพีเดียวอยากได้ พระอรหันต์ อธิษฐานให้ร่ำรวยใหญ่โต พระเขาว่าเป็นการคำกำไรเกินควร... แต่เราบอกว่าไม่ ! มีทุกตะเช็ญใจนี้ ตักบาตรพระสารีบุตรทัพพีเดียว แล้วอยากบวชมาก

คนจนไม่มีใครบวชให้ แล้วไปขอพระพุทธเจ้าบวช พระพุทธเจ้าประชุมพระ

“คนๆ นี้ เคยมีบุญคุณกับใคร”

พระสารีบุตรยกมือเลย “เคยมีบุญคุณกับผมครับ

“มีบุญคุณอะไร”

“เคยตักบาตรผมทัพพีหนึ่งครับ”

“อย่างนั้นสารีบุตรต้องให้บวช” พอพระสารีบุตรเอาไปบวชแล้วเอาไปสอน พระภิกษุผู้เฒ่าที่ว่าง่ายสอนง่ายเป็นพระอรหันต์เลย..

ข้าวทัฬหีเดียนี่ เอาลูกศิษย์พระสารีบุตรเป็นพระอรหันต์ !

มี ! ในพระไตรปิฎกมีเยอะแยะ ! ที่นี้พอพระที่เขาเรียนมา เขาจะพูดอย่างนี้ “อริยฐานนี่เป็นการค้ากำไรเกินควร แหม.. ทำบุญนิดเดียวจะเป็นพระอรหันต์” ถ้าอย่างนั้นกูไม่ต้องทำอะไรเลย กูภาวนาอย่างเดียวกูก็เป็นพระอรหันต์ได้ ! มันทำที่จิตใจ มันเป็นที่อำนาจวาสนาบารมีของคน แต่ถ้าอริยฐานแล้วไม่ทำอะไรเลยอย่างนั้นเอ็งก็อด.. อริยฐานก็คือตั้งเป้า !

ฉะนั้นวันนั้นเรายืนยันไง.. เรายืนยันว่าต้องอริยฐาน ! คือเราต้องการให้ทุกคนมีจุดยืน ต้องการให้ทุกคนมีความมั่นคง ต้องการให้ทุกคนไปสู่เป้าหมายให้ได้ !

แล้วพอมาถึงหลวงปู่คำดีบอกว่า “มันงมงาย ! มันงมงาย !” (หัวเราะ) ก็ถูกต้องไง ! ถูกต้องเห็นด้วย.. เห็นด้วย..

คำอริยฐานนี้เราก็ตอนพื้นๆ เราสอนคนทั่วไปให้คนมีเป้าหมาย แต่ว่าเวลาปฏิบัติไปแล้วมันต้องเป็นอย่างที่หลวงปู่คำดีพูด แต่หลวงปู่คำดีท่านพูดเพราะอะไร พูดเพราะเราถึงที่สุดแล้วนะ ถ้าเราเอาตัวเราเองได้แล้วมันก็จบ..

ถ้าเป็นกรรมฐานนี่จะเป็นอย่างนี้.. แต่ที่เราพูดถึงเรื่องคำอริยฐานนี้ มันเป็นอย่างนี้จริงๆ เราต้องรู้ว่าสังคมนี้มันหลากหลายขนาดไหน ฉะนั้นสังคมต้องเป็นอย่างนั้น เพื่อประโยชน์กับเขาเนาะ เอวัง